

GLAZBA U OBITELJI ANTUNA GUSTAVA MATOŠA

MARTINA MIČIJA

*Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Savska cesta 77
10 000 ZAGREB*

UDK / UDC: 78:929.52Matoš

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/m8vqrt38l9>

Prethodno priopćenje / Preliminary Paper

Primljeno / Received: 28. 1. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 24. 4. 2024.

Nacrtak

Uzimajući u obzir činjenicu da se dvije godine zaredom obilježava 150. godina od rođenja i 110. godina od smrti jednog od naših najznačajnijih književnika – Antuna Gustava Matoša – u znanstvenim se istraživanjima učestalije pojavljuje tematika kojom se nastoje ostvariti tzv. »nova čitanja«, koja valoriziraju i razmatraju njegovu djelatnost iz novog rakursa. Polazeći od navoda Antuna Gustava o »muzikalnoj kući« Matoševih, izrečenoga u žaru polemike, u ovome se radu istražuje značaj i pojavnost glazbe u obitelji Matoš. Dijakronijskim prikazom obiteljskoga stabla Matoševih prezentirat će se glazbena djelatnost pojedinih članova obitelji, bilo da su se glazbom bavili u profesionalnome ili amaterskom kontekstu, i to Antuna Gustava, njegova djeda

Grgura, oca Augusta, sestre Danice, brata Leona i ostalih članova obitelji Matoš. Kao najznačajniji izvori pri tome koristili su se književna ostavština Antuna Gustava Matoša, relevantna znanstvena i stručna literatura te primarno arhivsko gradivo.

Ključne riječi: glazba; obitelj Matoš; violončelist; glasovirska pedagoginja; operna pjevačica; orguljaš; violinist; Antun Gustav Matoš; Danica Matoš; Leon Matoš; August Matoš; Grgur Matoš

Keywords: music; Matoš family; cellist; piano pedagogue; opera singer; organist; violinist; Antun Gustav Matoš; Danica Matoš; Leon Matoš; August Matoš; Grgur Matoš

»Muzikalna kuća« Matoševih¹

U znanstvenom diskursu nije nepoznata činjenica o važnosti glazbene umjetnosti u životu jednog od naših najznačajnijih književnika koji je svojom djelatno-

¹ Antun Gustav MATOŠ: *Theatralia*. O glazbi, u: Nikola Batušić – Lovro Županović (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 10, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973, 385.

šću obilježio razdoblje prijelaza iz 19. u 20. stoljeće – Antuna Gustava Matoša. Glazbena ga historiografija u najvećoj mjeri ističe kao začetnika glazbene impresi-onističke kritike u nas,² dok je njegova izvođačka djelatnost umnogome drugotna unatoč tvrdnji da je upravo njome došao na prag glazbenog profesionalizma.³ Stoga je potrebno istaknuti da je i sam Matoš u žaru jedne novinske polemike s Josipom Canićem⁴ o svojim glazbenim kompetencijama istaknuo:

»U pitanju moje muzikalne kompetencije mogu gospodinu Caniću reći da je nisam stekao na bugariji ili bisernici nego kao praktičan glazbenik, živeći kao čelista od muzike 15 godina u inozemstvu, prošavši tako cijelu modernu orkestralnu i 'kammer'-muziku, rođen u muzikalnoj kući i upućen odgojem, radom, iskustvom i čitanjem u tajne svih muzikalnih struja. Međutim, ja se ne *geriram* kao zagrebački muzikalni kritičar, pišući svoje muzikalne impresije samo *en passant*, mimogredce, jer se kao literat i novinar smatram tek muzikalnim *amateurom*.«⁵

Nesumnjivo je Matoševa obiteljska glazbena tradicija njegove »muzikalne kuće« imala značajnu formativnu ulogu u razvoju glazbene osobnosti ne samo kod Antuna Gustava nego i kod njegove sestre Danice i brata Leona. Među prvim članovima obitelji Matoš kod kojih je zabilježena glazbena djelatnost ističe se Matošev djed Grgur, za kojeg i sam pisac navodi da je riječ o: »[...] u Srijemu i Bač-koj čuvenom meštru (učitelju) [...] U selima Bačkim zvahu ga Lelja ('oj Leljo, le'). Od Sotina pa do Baje bio je najbolji pjevač, orguljaš, a seljaci ga gotovo obožavahu – kao i ja.«⁶

² Usp. Sanja MAJER-BOBETKO: *Estetika glazbe u Hrvatskoj u 19. stoljeću*, Zagreb: JAZU, 1979, 60-72; Sanja MAJER-BOBETKO: Matošev život s glazbom, *Hrvatska revija*, 14 (2014) 1, 21-24; Sanja MAJER-BOBETKO: Words on Music in the Northern Croatia and Slavonia during the 19th Century and until the World War I, *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, 38 (2007) 2, 197-216; Sanja MAJER-BOBETKO: Značenje Antuna Gustava Matoša u hrvatskoj glazbenoj kulturi, u: Stipe Botica – Davor Nikolić – Josipa Tomašić – Ivana Vidović Bolt (ur.): *Šesti hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanoga u Vukovaru i Vinkovcima od 10. do 13. rujna 2014.*, Prvi svezak, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo – Hrvatski slavistički odbor, 505-513; Marijana PINTAR: Glazbene kritike, *Leksikon Antuna Gustava Matoša*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2015, 120-124.

³ Usp. Tin UŽAR: Matoš i glazba, *Književna revija (Osijek)*, 59 (2019) 4, 67-82.

⁴ Josip Canić u jednom od svojih novinskih osvrtâ kritizirao je Matošev članak o operi *Carmen* nazivajući ga »neki Matoš« i ističući da se »riva među glazbene pisce« te ga pritom optužujući da ne posjeduje dostatnu razinu znanja i kompetencija za pisanje o glazbi. Unatoč činjenici da se Canić profesionalno bavio glazbom kao skladatelj, dirigent, kritičar i glazbeni pisac te da je imao i zavidnu razinu glazbenog znanja jer je glazbeno obrazovanje stekao kod V. Kolandera i I. Zajca, a potom kod C. Horna i F. Schmidta u Beču, Matoš ga naziva »tamburaškim duhom« koji »brunda«. A. G. MATOŠ: *Theatralia. O glazbi*, 385. O Josipu Caniću vidi više u: Ivona AJANOVIĆ: Canić, Josip, *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*, 1989, <<https://hbl.lzmk.hr/clanak/3331>> (pristupljeno 11. 10. 2023).

⁵ A. G. MATOŠ: *Theatralia. O glazbi*, 385.

⁶ Antun Gustav MATOŠ: Pisma II. [Milanu Ogrizoviću (Bg, 9. VII. 1907.)], u: Davor Kapetanić (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 20, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973, 47.

Matošev **djed Grgur** rođen je u selu Kačmar (danas Katymár u Mađarskoj) 24. veljače 1812. godine,⁷ a umro je u Zagrebu 14. studenoga 1899. Njegovi su roditelji bili Antonio Matoš i Manda Alagić, potomci dviju najbrojnih bunjevačkih obitelji u Kačmaru – Alaga (Alagića) i Matoša.⁸ Obitelj Matoševih podrijetlom je iz Rame u Hercegovini, a u Bačku je »rod Matoša doselio iz Turjaka, južno od Sinja«.⁹ Matošev djed Grgur oženio se Ersébet Orovecz iz mađarske obitelji kačmarskoga liječnika. Potrebno je istaknuti saznanja o obrazovanju Grgura Matoša, koji se školovao za učitelja i »kao stipendist Kaločke nadbiskupije učio u dvogodišnjoj školi koju su u Kaloču vodili svećenici«.¹⁰ S obzirom na to da su onodobni učitelji nerijetko bili i vrsni orguljaši jer je glazbena poduka bila obvezan dio kurikula obrazovanja učitelja, iznimka nije bio ni Grgur Matoš, koji je prvo namještenje dobio u samostanu.¹¹ Službu učitelja obnašao je u raznim mjestima diljem Bačke i Srijema, pa mu se tako u Plavni rodio sin August, ali se najduže zadržao kao učitelj u Kačmaru sve do umirovljenja 1888, kada dolazi živjeti u Zagreb kod sinovljeve obitelji.¹² O njegovoj glazbenoj djelatnosti Mirko Žeželj navodi:

»Bio je glazben, išao po crkvenim proštenjima, imendanima, na sahranama držao govore, svirao u orgulje. [...] Započinjao je pjesmu iz 'Ilirske pjesmarice' čim završi jelo. Imao je ugodan tenor. Veselo je gdje je bio meštar Grgur pa je rado pozivan. U crkvi je svake druge nedjelje bunjevačka misa – za orguljama Grgur. Crkva puna. Svirao je i klavir.«¹³

Dok je Grgur djelovao kao učitelj u selu Plavna na obali Dunava nasuprot Vukovara, dobio je sina Augusta. **August Matoš** (Plavna, 30. prosinca 1847. – Zagreb, 5. kolovoza 1914) završio je »realnu školu u Sremskoj Mitrovici«¹⁴ i Đakovačku preparandiju,¹⁵ u kojoj je, među ostalim, učio »pjevanje i orguljanje«.¹⁶

⁷ Milan je Matoš uvidom u tri krsna lista koja mu je svojedobno ustupio kačmarski župnik determinirao da je njegov djed rođen 24. veljače 1812. unatoč činjenici da su postojala još dva Grgura Matoša rođena 1804. i 1809. Usp. Mirko ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, Zagreb: Matica hrvatska, 1970, 10; *Kivonat*, 1944, Odsjek za povijest hrvatske književnosti HAZU, Zagreb, Književna ostavština Antuna Gustava Matoša, HR HAZU/172 – 01/0005, <<https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=iiif.v.a&id=28219>> (pristupljeno 11. 10. 2023).

⁸ Mirko Žeželj navodi da su najbrojnije obitelji bunjevačkih Hrvata u Kačmaru bile Petreš, Alaga (Alagić) i Matoš. Usp. M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 11.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Žeželj navodi da je Grgur Matoš svoje prvo namještenje dobio u samostanu ne navodeći pritom o kojem se samostanu radi niti pobliže određujući je li Grgur djelovao kao učitelj ili orguljaš. Usp. M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 11.

¹² Usp. Antun Gustav MATOŠ: *Pjesme. Pečalba [Nedovršena autobiografija]*, u: Dragutin Tadijanović (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 5, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973, 289.

¹³ M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 11.

¹⁴ M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 14.

¹⁵ Usp. ***: *Školske stvari, Narodne novine (Zagreb)*, 31 (1865) 199, 2; Hrvoje MILETIĆ: *Pregled đakovačkog školstva, Zbornik Muzeja Đakovštine*, 9 (2009) 1, 165; Branko OSTAJMER: *Đakovački učitelj Ivan Kocić Jergović, Zbornik Muzeja Đakovštine*, 13 (2017) 1, 74.

¹⁶ Antun CUVAJ: *Grada za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, sv. 5, Zagreb: Kraljevska zemaljska tiskara, 1910, 185, 197.

Budući da je August naveden među polaznicima preparandije koji su završavali školovanje¹⁷ u školskoj godini 1864/1865, kada je u učiteljskoj školi »za glazbu i pjevanje bio učitelj Antun Jobst,¹⁸ koralista stolne crkve«,¹⁹ može se zaključiti da je August Matoš glazbenu poduku u okviru dvogodišnje Đakovačke učiteljske preparandije stekao upravo kod Jobsta. August Matoš kao učitelj radio je u Našicama, Valpovu, Sotu i Tovarniku, od 23. rujna 1875. učitelj je Vježbaonice pri Kraljevskoj muškoj učiteljskoj školi u Zagrebu, a od 1892. do umirovljenja 1906. učitelj je gornjogradske osnovne škole.²⁰ U Našicama je upoznao svoju buduću suprugu Mariju Schams,²¹ koja je dolazila iz ugledne našičke obitelji, a u Tovarniku su im se rodili sinovi Antun Gustav i Feliks (1874-1877) te u Zagrebu kći Danica i sinovi Leon i Milan. Glazbena djelatnost Matoševa oca Augusta može se pratiti u Matoševim zapisima,²² kao i u literaturi o Matošu, pa tako i u onoj Mirka Žeželja:

»Ujutro je radio u osnovnoj školi, uveče podučavao pjevanje u obrtnoj ili šegrtskoj školi, uz to je bio orguljaš i kantor u crkvi Sv. Marka. [...] Nedjeljom i praznikom orguljao je mise i večernje i juturne [...] kroz trideset i pet godina, a ponekad ga je u sviranju i pjevanju zamjenjivao otac Grgur kad je po umirovljenju prešao u Zagreb.«²³

August Matoš bio je uvaženi zagrebački učitelj, a osim što je obavljao djelatnosti orguljaša i kantora, bio je uključen i u mnoge segmente onodobne zagrebačke glazbene scene. Iako nije bio profesionalni glazbenik, pojavnost glazbe u njegovu profesionalnom radu nije zanemariva. Tako se može istaknuti da je na XI. redovitoj glavnoj skupštini Hrvatskoga pedagoško-književnoga zbora 1883. godine održao predavanje pod nazivom *Pjevanje doma i u školi*,²⁴ a 1892. godine imenovan je članom pjevačkoga odbora »Pjevačkoga zbora Učiteljskog društva za grad Zagreb i okolicu«. ²⁵ Isto tako, od 1890. do 1900. godine August Matoš može se pronaći na

¹⁷ Usp. ***: Školske stvari, 2.

¹⁸ Antun Jobst može se pronaći u godišnjim izvješćima Đakovačke učiteljske preparandije iz 1862/1863, u kojima se navodi da je predavao pjevanje i glazbu. Janko Ranogajec ističe da je takav zapis u ondašnjim izvješćima podrazumijevao pjevanje i poduku nekog instrumenta, a za Jobsta zaključuje da bi, uz službu koralista stolne crkve, potencijalno mogao biti i violinist te violinistički pedagog. Usp. Janko RANOGAJEC: Segmenti glazbenog života u Đakovu do sredine 20. stoljeća s posebnim osvrtom na violiniste i violinističku pedagogiju, *Arti musices*, 54 (2023), 1, 76-78.

¹⁹ Stjepan TOMIĆ: Školstvo u Đakovu, *Hrvatski učiteljski dom*, 9 (1916) 13, 107.

²⁰ Usp. M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 14; ***: Raznice. Imenovanje, *Napredak*, 16 (1875) 28, 447.

²¹ Više o obitelji Schams vidi u: M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 15-18.

²² Pišući o svojem ocu, Matoš navodi da je jedan od »najboljih hrvatskih učitelja, muzikalan kao i dida« te napominje da mu je u djetinjstvu čitao djela Shakespearea i Homera i otkrio ljepote prirode s obzirom na to da se August bavio pčelarstvom, vrtlarenjem i ptičarstvom. Matoš također opisuje požrtvovan rad svojega oca kao učitelja i orguljaša. A. G. MATOŠ: Pisma II. [Milanu Ogrizoviću (Bg, 9. VII. 1907.)], 47.

²³ M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 14.

²⁴ Usp. Milan KOBALI: XI. redovita glavna skupština Hrvatskog pedagojsko-književnog zbora, *Napredak*, 24 (1883) 7, 109.

²⁵ Zborovođa »Pjevačkoga zbora učiteljskog društva za grad Zagreb i okolicu« bio je Jakov Göszl, a članovi pjevačkoga odbora, uz zborovođu, bili su August Matoš, Tomislav Ivkanec, Anka Kovačić i

Slika 1: Obitelj Matoš 1909. godine, Arhiv Odsjeka za povijest hrvatske književnosti Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Osobni arhivski fond Antuna Gustava Matoša, signatura: HR-AHAZU-KN-142 (s dopuštanjem).

popisu »podupirajućih članova II. razreda«²⁶ Hrvatskoga glazbenoga zavoda, a bio je i među sudionicima osnivačke skupštine Cecilijina društva 1907. u Zagrebu, kao i u popisima članova društva u nadolazećim godinama.²⁷ Navedene činjenice pokazatelj su kako je Augustova glazbena djelatnost povezana ponajprije s njegovim učiteljskim i kantorskim dužnostima, a njegov ga se sin Antun Gustav najčešće prisjeća kao »tateka koji orgulja kod sv. Marka«²⁸ i kada mu u tuđini nedostaje Zagreb, prisjeća se Griča i zvuka kantorova pjevanja, čiju umjetnost itekako cijeni: »Od hrvatskih umjetnika najviše prijateljujem gosp. Augusta Matoša, orguljaša crkve sv. Marka – ne u Mlecima –, narodnog učitelja [...]«²⁹

Antun Gustav Matoš i glazba

Glazbena djelatnost **Antuna Gustava Matoša** (Tovarnik, 13. lipnja 1873. – Zagreb, 17. ožujka 1914) u većoj se mjeri prikazala u postojećim znanstvenim i stručnim radovima,³⁰ a njegov glazbeni portret može se razmatrati kroz tri aspekta: Matoš – violončelist, Matoš – glazbeni kritičar i publicist te Matoš – književnik i glazbena tematika u njegovoj književnoj poetici.³¹ Violončelo je počeo svirati s četrnaest godina upisavši glazbenu školu Hrvatskoga glazbenoga zavoda u školskoj godini 1887/1888. istodobno sa sestrom Danicom (Danom) Matoš i bratom Leonom. Danica je jedina završila svoje glazbeno školovanje, dok su Leon i Antun Gustav naposljetku odustali. Prve tri godine Antun Gustav učio je violončelo³² u

Antonija Cvijić. Usp. ***: Pjevački zbor učiteljskoga društva za grad Zagreb i okolicu, *Napredak*, 33 (1892) 13, 211.

²⁶ Vidi Izvješća škole Hrvatskoga glazbenoga zavoda od 1890. do 1900. <<https://hgz.eindigo.net/?pr=l&mrfrf%5B10011%5D%5B10053%5D=a>> (pristupljeno 11. 10. 2023).

²⁷ Usp. ***: Listak. Cecilijino društvo u Zagrebu, *Sv. Cecilija*, 2 (1908) 4, 59-60; Milan ZJALIĆ: Cecilijino društvo u Zagrebu, *Sv. Cecilija*, 2 (1908) 1, 1-5.

²⁸ A. G. MATOŠ: Pisma II. [Milanu Ogrizoviću (Bg, 28. VII. 1907.)], 44.

²⁹ Antun Gustav MATOŠ: Polemike I. [Impromptu], u: Nedjeljko Mihanović (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 13, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1976, 34.

³⁰ Usp. Nada IVELJIĆ: Matoš i cello, *Telegram*, 5 (1964) 232, 10; S. MAJER-BOBETKO: Matošev život s glazbom, 21-24; S. MAJER-BOBETKO: Words on Music in the Northern Croatia and Slavonia during the 19th Century and until the World War I, 197-216; Marijana PINTAR: Antun Gustav Matoš kao violončelist i njegovo prijateljstvo s violončelistom Jurom Tkalčićem, u: Ivano Cavallini – Jolanta Guzy-Pasiak – Harry White (ur.): *Glazba, migracije i europska kultura. Svečani zbornik za Vjeru Katalinić*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2020, 183-200; Ladislav ŠABAN: Muzičko školovanje A. G. Matoša, *Telegram*, 9 (1968) 446, 8; Nenad TURKALJ: Muzički pabirci A. G. Matoša, *Telegram*, 5 (1964) 204, 7; Lovro ŽUPANOVIĆ: Antun Gustav Matoš (1873–1914) između gudala i pera, u: Id.: *Hrvatski pisci između riječi i tona*, Zagreb: Matica hrvatska, 2001, 309-316.

³¹ Sličnu podjelu Matoševe glazbene djelatnosti donosi i Marijana Pintar smatrajući pritom trećim segmentom »muzikalnost njegove lirike i njezina mnogobrojna uglazbljenja«. Marijana PINTAR: *Glazba, Leksikon Antuna Gustava Matoša*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2015, 118.

³² Matoš ističe da ga je na poduku violončela potaknuo njegov rođak Štef pl. Kugler, »jedan od najboljih Popperovih djaka, umro u prvim dvadesetim godinama na pragu sigurnoga trijumfa, u Luganu«. A. G. MATOŠ: Pisma II. [Milanu Ogrizoviću (Bg, 9. VII. 1907.)], 48. N. IVELJIĆ: Matoš i cello, 10.

klasi Ivana Oertla, nakon čije je smrti posljednju godinu svojega formalnoga glazbenoga obrazovanja završio u klasi Josipa Eisenhutha.³³ Na početku školovanja bio je uzoran učenik, a na kraju drugoga razreda (školska godina 1888/1889) čak je odlikovan upisom u tzv. Zlatnu knjigu, u koju su se upisivali najbolji učenici pojedine školske godine. Ipak, nije želio pohađati nastavu glazbene teorije kod Franje Potučeka, Nikole Fallera i Vjenceslava Novaka, što je rezultiralo njegovim isključenjem iz glazbene škole na početku četvrtoga razreda, 18. listopada 1890. Zahvaljujući molbi koju je Matošev otac uputio Ravnateljstvu Hrvatskoga glazbenoga zavoda, Matoš se morao javno ispričati predmetnom nastavniku Vjenceslavu Novaku i ravnatelju Vjekoslavu Klaiću te popraviti svoje ponašanje kako bi mogao nastaviti glazbeno školovanje.³⁴ Unatoč nastojanjima Augusta Matoša njegov je sin 1891. godine napustio glazbenu školu formalno završivši četiri razreda (od šest) glazbene škole, nakon čega ga se više ne može pronaći na popisima učenika glazbene škole Hrvatskoga glazbenoga zavoda.

To je razdoblje Matoševa glazbenog obrazovanja umnogome obilježilo njegovu budućnost jer je upravo u školi Hrvatskoga glazbenoga zavoda stekao dostatnu razinu glazbenih kompetencija koja mu je omogućila da kasnije, tijekom boravka u inozemstvu kao vojni bjegunac, nakon što je dezertirao 1894. godine, glazba preuzme »hraniteljsku ulogu«.³⁵ Značajno su iskustvo bili prvi Matoševi školski nastupi,³⁶ muziciranje s Juricom i Ivicom Tkalčićem,³⁷ sviranje u školskom orkestru, kao i muziciranje sa sestrom Danicom. Komorno muziciranje zauzimalo je središnje mjesto u Matoševoj glazbenoj djelatnosti, kako u mladosti, kada je svirao sa Stjepanom Radićem,³⁸ bratićem i kapelnikom Hugom Schamsom te violini- stom Stěpanom Suchým,³⁹ tako i kasnije, tijekom prvoga boravka u Beogradu,

³³ Marijana Pintar utvrdila je da je Matoš vjerojatno bio »frekventant« u klasi Hinka Geigera do 1893. godine jer se 11. veljače 1893. kao takav pojavljuje na koncertnom programu učeničke produkcije na kojoj izvodi Goltermannov *Andante iz Koncerta u G-duru*, op. 56, br. 4 uz pratnju Štefanije Zec na glasoviru. Usp. *Izvišće Narodnoga zemaljskoga glazbenoga zavoda u Zagrebu koncem školske godine 1892./1893.* <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=10029>> (pristupljeno 11. 10. 2023). M. PINTAR: Antun Gustav Matoš kao violončelist i njegovo prijateljstvo s violončelistom Jurom Tkalčićem, 184-186.

³⁴ Usp. Martina MIČIJA PALIĆ: Antun Gustav Matoš kao instrumentalist i glazbeni pisac, *Kolo, časopis Matice hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu*, 27 (2017) 1, 153.

³⁵ L. ŽUPANOVIĆ: Antun Gustav Matoš (1873–1914) između gudala i pera, 311.

³⁶ Uz prve školske nastupe realizirane u okviru Hrvatskoga glazbenoga zavoda u Matoševim sjećanjima na mladost provedenu u Zagrebu mogu se pronaći zapisi o komornome muziciranju, a u pismu Milanu Ogrizoviću Matoš ističe da je »svirao u muzikšulu i katedrali«. A. G. MATOŠ: Pisma II. [Milanu Ogrizoviću (Bg. 28. VII. 1907.)], 44.

³⁷ Usp. Milan NAGY: Juro Tkalčić (1877 – 1957): Violončelist, skladatelj, pedagog, *Arti musices*, 10 (1979) 1, 80. M. PINTAR: Antun Gustav Matoš kao violončelist i njegovo prijateljstvo s violončelistom Jurom Tkalčićem, 190-193.

³⁸ »Sa Stjepanom Radićem znao sam udešavati čudan duet (sinteza narodne i artistske umjetnosti); on udaraše u tamburu, a ja sam pratio na violončelu.« A. G. MATOŠ: Pjesme. Pečalba [Nedovršena autobiografija], 290.

³⁹ »Poslaše me u Beč na veterinu, da postanem pasji dentist, konjski specijalist, kravljji geburcelifer i pileći bakteriolog, ali ja svirah sa Suchým, kasnijim violinistom u Pragu, lutah s mojim bratićem

kada mu je komorno muziciranje, uz sviranje u orkestru, omogućavalo egzistenciju.⁴⁰ U Beogradu 1895. nastupao je kao član orkestra Akademskoga muzičkoga društva pod vodstvom Josifa Svobode, a od kolovoza 1895. do travnja 1896. bio je violončelist u orkestru Kraljevskoga srpskog narodnog pozorišta.⁴¹ Iako Matoš ističe da je izgubio namještenje u orkestru nakon poteškoća koje mu je prouzročila nepovoljna kritika⁴² Veselinovićeve romana *Hajduk Stanko*, činjenica je da je Matoš dao otkaz u orkestru i to zbog nezadovoljstva prihodima⁴³ jer je kritika za koju tvrdi da je razlog njegova otkaza objavljena gotovo godinu dana nakon odlaska iz kazališnog orkestra:

»Samo sam neko vrijeme (do maja prošle godine) [1896. Sic!] bio u kazalištu, odakle sam morao istupiti, jer mi cinični intendant [Nikola Petrović] nije htio da kao 'đaku' povisi platu, a imao sam samo pedeset din., tj. polovinu obične plate! 'Kada se oženite!' – govoraše mi, kada moljah za povišicu. – Do proljetos sam imao stalne dohotke od vice-konzula Jovanovich-a s kojim sam po dva ili tri puta nedjeljno pravio 'Kammermusik' A od proljetos živim: od pera – od pera g. profesore!«⁴⁴

Matoš je ipak zbog kritike izgubio angažman kod austrougarskoga vicekonzula Sime Jovanovića u svibnju 1897. godine,⁴⁵ a nakon što su ga oklevetali kao austrijskoga špijuna, sva su mu se vrata ondašnje beogradske intelektualne elite zatvorila, što je rezultiralo njegovim odlaskom u Beč, München i Ženevu početkom 1898. godine. Nakon odlaska iz Beograda Matoš više nije dobio profesionalni glazbeni angažman unatoč tome što je katkad nastupao u okviru pojedinih soareja,⁴⁶ a bolest pod nazivom Dupuytrenova kontraktura, koja se javila 1905, nakon 18 godina njegove izvođačke djelatnosti, osujetit će ga u sviranju violončela i pisanju: »[...] zbog forsiranog rada dobio u Beogradu grč od pisanja pa morao

Hugom Schamsom, današnjim kapelnikom [...]«. A. G. MATOŠ: Pjesme. Pečalba [Nedovršena autobiografija], 290.

⁴⁰ Usp. M. PINTAR: Antun Gustav Matoš kao violončelist i njegovo prijateljstvo s violončelistom Jurom Tkalčićem, 187-188.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Usp. A. G. MATOŠ: Pjesme. Pečalba [Nedovršena autobiografija], 293.

⁴³ Matoš u pismu majci u lipnju 1896. godine piše da je već »angažovan za novu pozorišnu sezonu sa mjesečnih 90 dinara«. No, taj se angažman nije ostvario jer je Matoš već u travnju 1896. napustio kazališni orkestar. Usp. Antun Gustav MATOŠ: Pisma I. [Mariji Matoš, (Bg, 12. VI. 1896.)] u: Davor Kapetanić (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 19, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973, 299. M. PINTAR: Antun Gustav Matoš kao violončelist i njegovo prijateljstvo s violončelistom Jurom Tkalčićem, 187.

⁴⁴ A. G. MATOŠ: Pisma I. [Vladoju Dukatu (Bg, 17. VII. 1897.)], 97. M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 107.

⁴⁵ Usp. Dubravko JELČIĆ: *Antun Gustav Matoš*, Zagreb: Naklada Slap, 2006, 18.

⁴⁶ Matoš navodi da je u siječnju 1899. svirao na bugarskoj večeri, u ožujku iste godine na večeri ruske kolonije, a u svibnju kod Ame Droz. Usp. Antun Gustav MATOŠ, Bilježnice I.–IV., u: Davor Kapetanić (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 17, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973, 210, 227, 234.

pisati ljevicom i odreći se sviranja zbog te bolesti (*Schreibkrampf, crampe à la main*).⁴⁷ Boravak u Parizu⁴⁸ od 1899. do 1904. zauvijek će promijeniti Matošev pogled na umjetnost, pa tako i na glazbu, pri čemu će Pariz biti ideal iz čijeg će očista razmatrati pojedine glazbenike, glazbene izvedbe i skladateljsku djelatnost u svojim glazbenim kritikama, prikazima i esejima koje objavljuje sporadično u razdoblju od 1895. do 1913. Zahvaljujući navedenim zapisima, smatramo ga začetnikom glazbene impresionističke kritike u nas.⁴⁹ Recentnim istraživanjima Matoševe djelatnosti, koja su umnogome potaknule ponajprije obljetnice 2014. i 2023. godine, pojavnost glazbe u njegovu opusu u većoj se mjeri rasvjetljava, ali preostalim članovima obitelji još je uvijek ostala zadaća »ovidljiviti«⁵⁰ glazbenu djelatnost sestre Danice, jedine članice obitelji koja je u Matoševoj generaciji ostvarila zapaženu profesionalnu glazbeno-izvođačku i pedagošku karijeru.

Danica Matoš – prva profesionalna glazbenica u obitelji Matoš

Danica (Dana) Matoš-Strzeszewska (Zagreb, 19. prosinca 1876. – Zagreb, 5. ožujka 1962) bila je operna pjevačica, pijanistica i glasovirska pedagoginja, koja je svoju glazbenu naobrazbu započela istodobno s braćom Antunom Gustavom i Leonom upisavši glazbenu školu Hrvatskoga glazbenoga zavoda ujesen 1887. Učila je glasovir kod Antuna Stöckla, a od 1891. do 1897. je u klasi Anke Barbot-Krežma te kratko pohađa i nastavu pjevanja⁵¹ u klasi Ivana pl. Zajca i Mare Schneider-Kiseljak.⁵² Za svoj je uspjeh tijekom školovanja čak triput odlikovana upisom u tzv. Zlatnu knjigu (za školske godine 1887/1888, 1888/1889. i 1892/1893) te je više

⁴⁷ A. G. MATOŠ: Pisma II. [Kronologija Antuna Gustava Matoša], 366. Zbog nesretnog će oboljenja osim violončela morati u potpunosti napustiti i pisanje desnom rukom, pa navodi da već sredinom 1906. »sasvim piše lijevom rukom«. D. JELČIĆ: *Antun Gustav Matoš*, 24.

⁴⁸ Dubravka Oraić Tolić navodi da kod Matoša »apoteoza Pariza kao moderne umjetničke metro-pole završava u apsolutizaciji esteticizma i širi se na sva područja umjetnosti i kulture«. Dubravka ORAIĆ TOLIĆ: *Čitanja Matoša*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2013, 161.

⁴⁹ Usp. S. MAJER-BOBETKO: Matošev život s glazbom, 21-24. S. MAJER-BOBETKO: Words on Music in the Northern Croatia and Slavonia during the 19th Century and until the World War I, 197-216. M. PINTAR: Glazbene kritike, 120-124.

⁵⁰ Vesna ROŽIĆ: Feminizam i muzikologija, u: Ankica Čakardić – Ana Jelušić – Daniela Majić – Tanja Ratković (ur.): *Kategorički feminizam: Nužnost feminističke teorije i prakse*, Zagreb: Centar za ženske studije, 2007, 46.

⁵¹ Pjevanje je učila dvije školske godine: kod Zajca 1892/1893. i kod Mare Schneider-Kiseljak 1895/1896. Također, u *Glavnom imeniku učenika i učenica Narodnoga zemaljskoga glasbenoga zavoda u Zagrebu za godinu 1893/94* uz predmet solopjevanje, koji je trebala pohađati kod Zajca, stoji opaska da nastavu u obama semestrima nije polazila zbog »grlene bolesti«. Usp. *Glavni imenik učenika i učenica Narodnoga zemaljskoga glasbenoga zavoda u Zagrebu za godinu 1893/94.*, <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=12781>> (pristupljeno 11. 10. 2023).

⁵² Usp. *Glavni imenik učenika i učenica Narodnoga zemaljskoga glasbenoga zavoda u Zagrebu za godinu 1892/93.*, <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=12780>> (pristupljeno 11. 10. 2023); *Glavni imenik učenika i učenica Narodnoga zemaljskoga glasbenoga zavoda u Zagrebu za godinu 1893/94.*, <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=12781>> (pristupljeno 11. 10. 2023); *Glavni imenik učenika i učenica Narodnoga zemalj-*

puta dobila javnu pohvalu, a bila je i stipendistica zemaljske vlade. Školovanje u Hrvatskome glazbenom zavodu završava polaganjem ispita zrelosti 21. lipnja 1897. godine.⁵³ U kontekstu razmatranja njezina formativnoga glazbenog ishodišta potrebno je istaknuti da se Danica Matoš nalazi i na popisu učenika privatne glazbene škole Vatroslava Kolandera, koju je vjerojatno pohađala kada i poduku u školi Hrvatskoga glazbenoga zavoda.⁵⁴ Od listopada 1897. do 23. ožujka 1898. školuje se na Konzervatoriju u Beču, gdje pohađa glasovir u klasi Wilhelma Schennera, zbor u klasi Wilhelma Dörra i harmoniju kod Hermanna Grädenera.⁵⁵ U Beču je privatno učila glasovir kod eminentnoga pijanista i glasovirskoga pedagoga Theodora Leschetizkog, a pjevanje u klasi Rose Papier-Paumgartner i Aurelije Jäger-Wilczek.⁵⁶ U periodici se pojavljuje i navod da se nakon Beča usavršavala i na Konzervatoriju u Parizu,⁵⁷ gdje je boravila tri godine.⁵⁸

Za vrijeme studija u Beču ostvarila je zapaženo koncertno gostovanje u Zagrebu, u Dvorani Hrvatskoga glazbenoga zavoda 6. travnja 1899. godine, kada je uz Ernesta Cammarotu, Eduarda Ašenbrenera i Antuna Stöckla nastupila kao pijanistica, a prvi put pred zagrebačkom publikom predstavila se i kao pjevačica, nakon šestomjesečne poduke pjevanja u Beču.⁵⁹ U pokušaju rekonstrukcije vremenskog okvira njezinih turneja diljem Europe poslužila su Matoševa pisma i navodi iz periodike, ali popis je još uvijek nepotpun. Danicu Matoš 1900. pronalazimo u Beču, dok u pismu Milčinoviću⁶⁰ već u srpnju 1901. godine Matoš navodi da mu je sestra bila angažirana u operi u Nürnbergu, nakon čega je djelovala u

skoga glazbenoga zavoda u Zagrebu za godinu 1895/96., <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=12783>> (pristupljeno 11. 10. 2023).

⁵³ Usp. Izoješčić *Narodnoga zemaljskoga glazbenoga zavoda u Zagrebu koncem školske godine 1896./1897.*, <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=10033>> (pristupljeno 11. 10. 2023).

⁵⁴ Usp. Lucija KONFIĆ: Vatroslav Kolander (Varaždin, 1848. – Zagreb, 1912.) kao glasovirski pedagog, s posebnim osvrtom na napise o njegovoj 'učionji' na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, u: Gorana Doliner – Stanislav Tuksar – Hrvoje Beban – Tatjana Čunko (ur.): *Glazba i iskustvo povijesti. Svečani zbornik za Sanju Majer-Bobetko*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2022, 447.

⁵⁵ Na ovoj informaciji zahvaljujem muzikologinji Marijani Pintar, koja je prilikom izrade leksikonske natuknice o Danici Matoš (Hrvatski biografski leksikon, sv. 10, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, tekst u pripremi za tisak) navedene podatke dobila u privatnoj poruci e-pošte od Ilse Kosz iz Archiv, Bibliothek und Sammlungen der Gesellschaft der Musikfreunde in Wien. Usp. Ilse KOSZ: E-poruka Marijani Pintar od 28. 2. 2023.

⁵⁶ Usp. Martina MIČIJA PALIĆ: *Pijanistice zagrebačke sredine s kraja 19. i prve polovine 20. stoljeća u svjetlu suvremenoga pijanizma i glasovirske pedagogije*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2019, 114; Marija BARBIERI: *Hrvatski operni pjevači 1846.–1918.*, Zagreb: Matica hrvatska, 1996, 179; A. G. MATOŠ: *Theatralia. O glazbi*, 376.

⁵⁷ Usp. ***: Jourfix 'Kola', *Hrvatsko pravo*, 1907, 3603, 285; Ivan MOLINAR: Hrvatsko kazalište – Opera 'Manon' u hrvatskom kazalištu – Gostovanje gdjice Dane Matoš, *Hrvatska sloboda*, 2 (1909) 34, 1.

⁵⁸ Usp. Rudolf HABEDUŠ: Gospodja Dana Matoševa, *Hrvatska metropola*, 2 (1926) 6, 65.

⁵⁹ Usp. Program koncerta pijanistice i pjevačice Danice Matoš 6. IV. 1899., Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb, Digitalizirani najstariji koncertni programi i plakati iz zbirke arhivskoga gradiva HGZ-a, Programi 1892.-1915., <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=10061>> (pristupljeno 13. 10. 2023); Milan GRLOVIĆ: Koncert gdjice Danice Matoš, *Narodne novine*, 65 (1899) 79, 18; ***: Concert Matoš, *Agrarier Zeitung*, 74 (1899) 77, 4.

⁶⁰ Usp. A. G. MATOŠ: Pisma I. [Andriji Milčinoviću (Pariz, 24. VII. 1901.)], 343.

orig. III - PG, kut 2, 1892-1915/58

Dvorana hrv. zem. glazbenog zavoda u Zagrebu.

Program koncerta
pianistice i pjevačice
DANICE MATOŠ
uz blagohotno sudjelovanje
opernih pjevača gg. Ernesta viteza Camarote, Eduarda Ašenbrenera i Antuna Štockla, profesora glazbenoga zavoda
koji se priredjuje
u četvrtak dne 6. travnja 1899.

1. J. P. Rameau: Gavotte i varijacije, glasovir.
2. a) Liszt: „To mora pravo čudo bit“, } pjeva gdjica.
b) Mozart: Arija iz „Figarove svatbe“, } Danica
c) Grieg: „San“, } Matoš.
3. a) Henselt: Koncertna étuda *Fis dur*,
b) Lešeticky: Mazurka *G dur*, }
c) P. de Schlözer: Velika koncertna étuda } glasovir.
br. 2.
4. Meyerbeer: Duet iz „Afrikanke“, pjeva g. Camarota i gdjica. Danica Matoš.
5. Liszt: Rapsodija br. 12, glasovir.
6. a) Krežma: „Ti si kao cvijet“, } pjeva gdjica.
b) Gounod: valčik iz opere „Faust“, } D. Matoš.
7. Meyerbeer: Tercet finale iz opere „Roberto djavo“, pjevaju gg. Ašenbrenera, Camarota i gdjica. Danica Matoš.

Početak u 8 sati na večē.

Tiskara C. Albrecht (Jos. Wittasek), Zagreb.

Slika 2: Program koncerta Danice Matoš (6. 4. 1899. dvorana HGZ-a), Arhiv Hrvatskoga glazbenoga zavoda, III – PG, kut. 2, 1892-1915 / 58, zbirka »Programi 1892.-1915.« (s dopuštenjem).

Opavi te 1904. u Czernowitzu (danas Černivci u Ukrajini).⁶¹ U istoj godini Matoš spominje i mogućnost njezina dolaska u Pariz na proputovanju za potencijalni nastup u New Yorku i turneju po Americi,⁶² koju kasnije najavljuju *Agramer Zeitung* i *Hrvatsko pravo*,⁶³ ali zasad nema saznanja o realizaciji te koncertne turneje. Od 1913. brat joj šalje pisma u Rigu,⁶⁴ gdje je kao nastavnica glazbene škole započela svoju glazbeno-pedagošku djelatnost.

Prema navodima iz domaće periodike, u razdoblju od 1900. do povratka u Zagreb 1922. godine njezina je inozemna karijera bila poprilično intenzivna. Iako je moguće determinirati gradove u kojima je nastupala, ne može se determinirati točna kronologija nastupa te se ne može steći cjelovit uvid u njezin koncertni i operni repertoar. Iz napisa je moguće zaključiti da je osim kao pijanistica nastupala i kao koncertna pjevačica, prateći sama sebe na glasoviru, te da su joj osobito zapaženi bili koncerti u Beču, Parizu i Londonu (u dvorani Royal Albert Hall), koncertna turneja po Engleskoj i Škotskoj, kao i koncerti u Berlinu, Dresdenu, Sofiji, Rigi, Odesi, Sankt Peterburgu, Moskvi, Kopenhagenu, Hagu, Malmöu, Oslu, Rotterdamu i Amsterdamu.⁶⁵ Također je gostovala i u Zagrebu na koncertu Hrvatskoga pjevačkoga društva »Kolo« 1907. godine,⁶⁶ a 1909. nastupila je u pet izvedbi Massenetove opere *Manon* u Hrvatskom narodnom kazalištu pjevajući naslovnu ulogu.⁶⁷ Za potonji joj je nastup brat Antun Gustav napisao pohvalnu, iako neobjavlenu, kritiku potpisavši se pseudonimom *Trumbentaš*: »Njezina umjetnost je umjetnost finoće, delikatnosti i nijansiranja, umjetnost izrađenoga i na cijelom svijetu školovanog ukusa, a ne umjetnost lakog efekta.«⁶⁸

Iako su glazbeni kritičari Danicu Matoš na početku koncertne karijere⁶⁹ znatno više isticali kao vrsnu pijanisticu, prve su kritike njezina pjevanja bile katkad i negativne, što se promijenilo njezinim usavršavanjem i stjecanjem iskustva na opernim pozornicama diljem Europe. Važno je istaknuti da je pohvale za svoju umjetničku interpretaciju navodno dobila i od Claudea Debussyja, koji ju je, kako

⁶¹ Usp. A. G. MATOŠ: Pisma I. [Danici Matoš (Pariz, 6. I. 1904.)], 272.

⁶² Usp. A. G. MATOŠ: Pisma I. [Andriji Milčinoviću (Pariz, 3. V. 1904.)], 388.

⁶³ Usp. ***: Jourfix 'Kola', *Hrvatsko pravo*, 1907, 3603, 285; ***: Jourfix des 'Kolo', *Agramer Zeitung*, 82 (1907) 319, 3.

⁶⁴ Usp. A. G. MATOŠ: Pisma I. [Danici Matoš], 275-278.

⁶⁵ Usp. ***: Jourfix des 'Kolo', *Agramer Zeitung*, 82 (1907) 319, 3; ***: Concert Danica Matoš in Sophia, *Agramer Zeitung*, 75 (1900) 245, 4; Rudolf MATZ: Nekoliko riječi o životu i djelovanju jedne domaće umjetnice. Koncerti i turneje Dane Matoš, sestre našeg velikana Gustava Matoša – Uoči proslave 25-godišnjice umjetničkoga rada Dane Matoš, *Jutarnji list*, 20 (1931), 6808,7; ***: Matoš-Strzeszewska, Danica, *Leksikon jugoslavenske muzike*, sv. 1, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1984, 586.

⁶⁶ Usp. ***: Jourfix 'Kola', 285. ***: Jourfix des 'Kolo', 3.

⁶⁷ Usp. M. BARBIERI: *Hrvatski operni pjevači 1846.-1918.*, 181.

⁶⁸ A. G. MATOŠ: *Theatralia*. O glazbi, 376.

⁶⁹ Poglavlje o Danici Matoš u knjizi Marije Barbieri predstavlja prvi sveobuhvatni prikaz umjetničke djelatnosti objavljen o njoj u stručnoj literaturi jer, među ostalim, donosi i pregled njezine koncertne djelatnosti načinjen prema zapisima u domaćoj periodici. Usp. M. BARBIERI: *Hrvatski operni pjevači 1846.-1918.*, 181.

se prenosi u domaćoj periodici, zbog oduševljenja izvedbom Zajčevih pjesama u Parizu nazvao »la belle Croate«. ⁷⁰ Ipak, njezin je brat smatrao da joj je glazbeno-pedagoška djelatnost primjerenija:

»[...] moj otac je vrlo rdjav odgajač. [...] Premda je moja sestra svršila glasovir na konzervatoriju i bila kod Lešetickoga, premda bi mogla bila naći poštenu koru hljeba kao učiteljica glasovira u svakom našem gradu, pa i Zagrebu, moj 'vihtigmaherski' otac napravi iz izvrstne pijanistice pjevačicu srednje ruke. Nije li to *škandal!* Da je imala i bolje grlo, bila bi svinjarija da se posveti daskama, jer svi mi ljudi od svijeta znamo, da između današnje pjevačice i kokote nije nego korak. Moj otac se tako reći ruinirao, da stvori od Danice umjetnicu [...]. Kad pomislim na moju dragu sestru što se mogla do danas već pristojno udati i udomiti, a ovako se mora lomiti sa sumnjivim theater-agentima i dolaziti u subretske situacije, ostavlja me energija toliko potrebna u tom lovu za idealom.« ⁷¹

Želja Antuna Gustava Matoša ostvarila se povratkom Danice u Zagreb, gdje je od 29. rujna 1924. do umirovljenja 23. kolovoza 1945. ⁷² bila ugovorna (»kontraktualna«) ⁷³ nastavnica glasovira i solopjevanja ⁷⁴ u glazbenoj školi Muzičke akademije. Nažalost, razlog tomu bio je osobne prirode – Danica je, uz to što se rastala od supruga, poljskoga plemića Wiktora Strzeszewskog, i doselila sa sinom Boleslavom u Zagreb, bila primorana odustati od karijere operne pjevačice zbog sve učestalijih zdravstvenih problema s grlom. ⁷⁵ Ipak, nastavila je nastupati, doduše vrlo rijetko, kao pijanistica, pa je neophodno istaknuti da je bila među prvim našim glazbenicima koji su nastupili u programu Radiostanice Zagreb. Već osam dana od početka radiodifuzije u nas, 23. svibnja 1926, Danica Matoš nastupila je u okviru radijskoga programa s klarinetistom Simonom (Šimunom) Zamolom i pjevačem Milanom Reizerom, a 7. lipnja 1926. izvela je drugi radijski koncert s već spomenutim Zamolom i sopranisticom Olgom Golovskinom. ⁷⁶

⁷⁰ R. HABEDUŠ: *Gospodja Dana Matoševa, Hrvatska metropola*, 2 (1926) 6, 65; M. BARBIERI: *Hrvatski operni pjevači 1846.–1918.*, 181.

⁷¹ A. G. MATOŠ: *Pisma II*. [Vladimiru Tkalčiću (Pariz, 14. I. 1903.)], 159.

⁷² Zdravko BLAŽEKović: *Popis radnika Muzičke akademije u Zagrebu (1920/21–1980/81)*, u: Koraljka Kos (ur.): *Muzička akademija u Zagrebu 1921–1981: Spomenica u povodu 60. godišnjice osnutka*, Zagreb: Muzička akademija u Zagrebu, 1981, 111; Sanja KIŠ ŽUVELA: *Popis svih djelatnika i suradnika u ak. god. 1921./1922.–2021./2022.* u: Sanja Kiš Žuvela – Ivan Ćurković (ur.): *Sto godina glazbe: Učenjem, stvaranjem, istraživanjem...*, Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2022, 527.

⁷³ Danicu Matoš tek u izvješću Muzičke akademije u Zagrebu iz školske godine 1939/1940. pronalazimo na popisu profesora akademije, i to bez njezina dotad uvriježenoga statusa nastavnika koji je zaposlen ugovorom o djelu. Usp. *Izvještaj Akademije glazbe i kazališne umjetnosti za školsku godinu 1939./1940.*, <<https://unizg.eindigo.net/?pr=v.pdf&id=29664>> (pristupljeno 13. 10. 2023).

⁷⁴ Samo se u izvješću Muzičke akademije u Zagrebu iz 1926/1927. navodi i kao nastavnica solopjevanja. Usp. *Izvještaj Državne muzičke akademije u Zagrebu za školsku godinu 1926./1927.*, <<https://unizg.eindigo.net/?pr=v.pdf&id=29555>> (pristupljeno 13. 10. 2023).

⁷⁵ Usp. M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 22.

⁷⁶ Usp. ***: *Raspored Radiostanice Zagreb, Radio glasnik Zagreb*, 1 (1926) 6, 5; ***: *Raspored Radiostanice Zagreb, Radio glasnik Zagreb*, 1 (1926) 8, 7.

Naposljetku, može se zaključiti da je njezina glazbeno-izvođačka djelatnost umnogome značajna, ali potrebno je imati na umu da je, djelujući kao glasovirska pedagoginja, među prvima u zagrebačku sredinu donijela suvremene tendencije onodobnog europskog pijanizma jer je glasovir učila kod jednog od najznačajnijih pijanista i glasovirskih pedagoga, Theodora Leschetizkog, čiju će metodu Svetislav Stančić kasnije utkati u temelje zagrebačke pijanističke škole.⁷⁷

Leon Matoš – uz violinu do Pariza

Uz Antuna Gustava i Danicu, na čijem je životnom putu glazba imala važnu ulogu, glazbenik, doduše amater, bio je i njihov brat Leon, treće dijete u obitelji Matoš, dok kod najmlađega Milana (1884-1960) nije zabilježen interes za glazbu. **Leon Matoš** (Zagreb, ? 1878. – Zagreb, 19. prosinca 1947) sa svojim je starijim bratom dijelio interes za glazbu i flanerizam, koji je realizirao kao violinist amater. O njegovoj glazbenoj naobrazbi vrlo je malo saznanja. Tek je poznata činjenica da je prvi razred violine završio vrlo dobrim uspjehom 1888. u klasi Antuna Schwarza u okviru glazbene škole Hrvatskoga glazbenoga zavoda, dok je već sljedeće školske godine uvršten na popis učenika koji su izostali s nastave.⁷⁸ Mirko Žeželj za Leona piše da je »pored gimnazije učio violinu u Muzičkoj akademiji i kao virtuoz dobio od škole na dar violinu.«⁷⁹ Međutim, na popisima učenika Hrvatskoga glazbenoga zavoda nema ga nakon 1889. godine. Leon je bio student geografije i povijesti, studirao je i na pariškoj Sorboni, a glazba i sviranje violine i kod njega je katkad imala egzistencijalnu ulogu, kao i kod Antuna Gustava:

»Jednu je godinu imao i Rockefellerovu stipendiju od sto pedeset franaka. Ali najviše se – uz kućnu pomoć – izdržavao instruirajući violinu ili svirajući po kafanama na Montmartreu. Tako ga je u jednoj kafani zatekla jednom i sestra Dana na svojoj pjevačkoj turneji u Parizu. Tako je ugostio i Gustla u njegovim prvim pariskim danima kad je stigao iz Ženeve.«⁸⁰

⁷⁷ Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu stanovito vrijeme istodobno djeluju Danica Matoš (1924-1945) i rodonačelnik zagrebačke pijanističke škole Svetislav Stančić (1922-1941, 1945-1965). Onodobna je zagrebačka pijanistička tradicija nosila »odlike epštajnovske bečke tradicije amalgamirane snažnim utjecajem njemačkog pijanizma te Busonijeve estetike«, dok su u »osnovi pristupa tehnici i estetiци sviranja načela metode Leschetizky i odlike tradicije njemačke grane austrijsko-njemačke pijanističke škole«. Iako je pedagoška djelatnost Svetislava Stančića dominantna u afirmaciji zagrebačkoga pijanizma u 20. stoljeću, važna je i uloga nastavnika glasovira poput Danice Matoš, koja je dugogodišnjim pedagoškim radom u nastavnu praksu implementirala odlike europskih pijanističkih tendencija. Martina MIČIJA PALIĆ: Zagrebačka pijanistička škola u kontekstu europskog pijanističkog nasljeđa, *Nova prisutnost*, 20 (2022) 3, 577-578.

⁷⁸ Usp. *Izviješće Narodnoga zemaljskoga glasbenoga zavoda u Zagrebu koncem školske godine 1887./1888.*, <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=10024>> (pristupljeno 11. 10. 2023); *Izviješće Narodnoga zemaljskoga glasbenoga zavoda u Zagrebu koncem školske godine 1889./1890.*, <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=10026>> (pristupljeno 11. 10. 2023).

⁷⁹ M. ŽEŽELJ: *Tragajući za Matošem*, 19.

⁸⁰ *Ibid.*

O Leonovoj glazbenoj djelatnosti, koja mu je uvelike pomogla kada je triput pješačio do Pariza i natrag,⁸¹ piše i njegova praunuka Nikolina: »Antun i Leon su nerijetko zajedno muzicirali, a iz obiteljskih priča doznaje se da su nekoliko puta zajedno pješačili do Pariza i natrag, preživljavajući sviranjem po selima i gradovima.«⁸²

Nažalost, o Leonovoj glazbenoj djelatnosti nije bilo moguće pronaći više primarnih izvora, stoga se može ustvrditi da je kao zaljubljenik u glazbu i violinist amater nastavio obiteljsku tradiciju muziciranja, koju je, kao i Antun Gustav, stekao u njihovoj »muzikalnoj kući«.

Glazba u obitelji Matoš u nadolazećim generacijama nakon Antuna Gustava

Sklonost glazbi i umjetnosti zamjećuje se i kod članova obitelji u nadolazećim generacijama nakon Antuna Gustava Matoša, pa je tako Daničin sin Boleslav (1918-2006)⁸³ umjetničku crtu svoje osobnosti realizirao baveći se filmskom i televizijskom režijom, dok je Leonova praunuka Nikolina Matoš⁸⁴ (Zagreb, 22. travnja 1982) jedina članica obitelji koja je uz Danicu Matoš ostvarila profesionalnu glazbenu karijeru kao doktorica znanosti iz područja glazbene pedagogije i docentica na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu. I kod ostalih članova obitelji Matoš, Leonovih potomaka, umjetnost se katkad izražavala kroz ples, dizajn i poeziju,⁸⁵ ali glazba više nikad nije imala onaj značaj kao kod Antuna Gustava, djeda Grgura, oca Augusta, sestre Danice, brata Leona i praunuke Nikoline Matoš.

⁸¹ Usp. D. JELČIĆ: *Antun Gustav Matoš*, 55.

⁸² Nikolina MATOŠ: *Obitelj Matoš prije i poslije Antuna Gustava*, u: Yvonne Vrhovac (ur.): *Matoš u Parizu*, Zagreb: FF press, 2015, 20.

⁸³ Boleslav Strzeszewski završio je studij filmske i televizijske režije, a »kao redatelj sudjeluje u snimanju prvih hrvatskih nastavnih filmova« te se bavi i montažom. N. MATOŠ: *Obitelj Matoš prije i poslije Antuna Gustava*, 22.

⁸⁴ Nikolina Matoš rođena je 22. travnja 1982. godine u Zagrebu i diplomirala je 2007. godine teorijsko-nastavnički smjer na Odsjeku za kompoziciju i glazbenu teoriju Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu. Na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2018. godine obranila je doktorski rad pod nazivom »Kurikulumski pristup oblikovanju profesionalnoga osnovnoga glazbenog obrazovanja«. Od 2010. godine zaposlena je na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu ponajprije kao asistentica za pedagoške predmete na Odsjeku za glazbenu pedagogiju, a 2019. godine izbrana je u znanstveno-nastavno zvanje docentice. Izlagala je na domaćim i međunarodnim znanstvenim i stručnim skupovima te objavila niz znanstvenih i stručnih radova. Usp. Nikolina MATOŠ: *Kurikulumski pristup oblikovanju profesionalnoga osnovnoga glazbenog obrazovanja*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018, 449.

⁸⁵ N. MATOŠ: *Obitelj Matoš prije i poslije Antuna Gustava*, 17-25.

Zaključak

Razmatranje značaja glazbe i njezine pojavnosti među članovima obitelji Matoš vjerojatno ne bi bilo u fokusu znanstvenog interesa da se s obiteljske slike ukloni član koji je ponajviše zadužio hrvatsku kulturu i umjetnost – Antun Gustav Matoš. Iako su 150. godišnjica njegova rođenja obilježena u prethodnoj godini i 110. godišnjica njegove smrti, koja se obilježava u 2024. godini potaknule »nova čitanja«, važno je uzeti u obzir i nova saznanja koja umnogome rasvjetljuju glazbene interese i djelatnost pojedinih članova obitelji Matoš. Polazeći od prikaza glazbene djelatnosti djeda Grgura, koji je, kao i Matošev otac August, bio učitelj i orguljaš, potrebno je istaknuti da je potonji, uz svoju primarnu djelatnost u Kraljevskoj muškoj učiteljskoj školi, bio orguljaš i kantor crkve sv. Marka gotovo tri-deset i pet godina te da je bio uključen i u ondašnja glazbena zbivanja u Zagrebu, primjerice kao podupiratelj Hrvatskoga glazbenoga zavoda, član Cecilijina društva i učitelj koji je među svojim kolegama afirmirao glazbenu umjetnost.

Takve su se glazbene inicijative još snažnije manifestirale u trećoj generaciji Matoševih – kod Antuna Gustava, Danice i Leona, kojima je glazba umnogome obilježila životni put. Najstariji među njima sam sebe pred kraj života naziva »stari čelist i bivši stručnjak«,⁸⁶ koji nakon osamnaest godina glazbeno-izvođačke djelatnosti ne može više svirati violončelo, ali o glazbi piše od 1895. do 1913. Danica Matoš rijetka je pojava u našoj glazbenoj povijesti jer se u glazbenoj djelatnosti jedne umjetnice amalgamiraju pjevački, pijanistički i pedagoški aspekti. Iako njezinu koncertnu i opernu karijeru diljem prijestolnica Europe još treba detaljnije istražiti, već same naznake njezina intenziteta i opsega ukazuju na zamjetnu umjetničku osobnost u hrvatskoj glazbi prve polovice 20. stoljeća, osobito ako se tomu pridoda njezina pedagoška djelatnost u Rigi i Zagrebu. Naposljedku, brat Leon, čija je glazbena djelatnost karakterom slična onoj Antuna Gustava, ostala je zabilježena tek u amaterskom izvođačkom segmentu kao dokaz nasljedne crte urođenoga smisla za glazbu članova obitelji Matoš, koja je bila najsnažnija u ovoj generaciji Matoševih. Ipak, o potrazi za glazbom u obitelji Matoš najbolje svjedoči Antun Gustav pišući o glazbi:

»Muzika je, kao čovjek, istkana od nijanse, i otud njena neopisiva sugestivnost. Ali ima muzike kakve nema ni u jednom orkestru, ni u kojoj melanholijskoj Eolovoj harfi. Čujete li kada vjetar, sad jače sad slabije, duva kroz grane crnog čempresa ili zelene omorike? Nema riječi da se to opiše. Sklopite oči i nešto vas diže, nosi, poljuljuje kroz bronzanu harmoniju predvečerja. [...] Ali najljepša je muzika tišine koju čujemo dušom, koju je slušao gluhi Beethoven, koju su slavili i hvalili samotnici [...] Za sve to treba biti više nego umjetnik i treba tražiti umjetnost tamo gdje počinje i gdje prestaje: u životu, u prirodi.«⁸⁷

⁸⁶ A. G. MATOŠ: *Theatralia*. O glazbi, 300.

⁸⁷ Antun GUSTAV MATOŠ: *Feljtoni, impresije, članci I*. [Nešto ni o čemu], u: Vida Flaker (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 15, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973, 122-123.

IZVORI I LITERATURA

ARHIVSKI IZVORI:

- Archiv, Bibliothek und Sammlungen der Gesellschaft der Musikfreunde in Wien, Beč
KOSZ Ilse: E-poruka Marijani Pintar od 28. 2. 2023.
- Odsjek za povijest hrvatske književnosti Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Zagreb
Književna ostavština Antuna Gustava Matoša, HR HAZU/172 – 01/0005, *Kivonat*, 1944, <<https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=28219>> (pristupljeno 11. 10. 2023).
- Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb
Digitalizirani najstariji koncertni programi i plakati iz zbirke arhivskoga gradiva HGZ-a, Programi 1892.-1915., Program koncerta pijanistice i pjevačice Danice Matoš 6. IV. 1899., III – PG, kut. 2, 1892-1915 / 58, <<https://hgz.eindigo.net/?pr=iiif.v.a&id=10061>> (pristupljeno 13. 10. 2023).
- Glavni imenici učenika i učenica Narodnoga zemaljskoga glasbenoga zavoda u Zagrebu, 1892-1896, <<https://hgz.eindigo.net/?pr=l&mrf%5B10011%5D%5B12787%5D=a>> (pristupljeno 11. 10. 2023).

LITERATURA:

- ***: Concert Danica Matoš in Sophia, *Agramer Zeitung*, 75 (1900) 245, 4.
- ***: Concert Matoš, *Agramer Zeitung*, 74 (1899) 77, 4.
- ***: *Izveštaj Akademije glazbe i kazališne umjetnosti za školsku godinu 1939./1940.*, <<https://unizg.eindigo.net/?pr=v.pdf&id=29664>> (pristupljeno 13. 10. 2023).
- ***: *Izveštaj Državne muzičke akademije u Zagrebu za školsku godinu 1926./1927.*, <<https://unizg.eindigo.net/?pr=v.pdf&id=29555>> (pristupljeno 13. 10. 2023).
- ***: Jourfix des 'Kolo', *Agramer Zeitung*, 82 (1907) 319, 3.
- ***: Jourfix 'Kola', *Hrvatsko pravo*, (1907) 3603, 285.
- ***: Listak. Cecilijino društvo u Zagrebu, *Sveta Cecilija*, 2 (1908) 4, 59-60.
- ***: Matoš-Strzeszewska, Dana, *Leksikon jugoslavenske muzike*, sv. 1, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1984, 586.
- ***: Pjevački zbor učiteljskoga društva za grad Zagreb i okolicu, *Napredak*, 33 (1892) 13, 211.
- ***: Raspored Radiostanice Zagreb, *Radio glasnik Zagreb*, 1 (1926) 6, 5.
- ***: Raspored Radiostanice Zagreb, *Radio glasnik Zagreb*, 1 (1926) 8, 7.
- ***: Raznice. Imenovanje, *Napredak*, 16 (1875) 28, 447.
- ***: Školske stvari, *Narodne novine (Zagreb)*, 31 (1865) 199, 2.
- AJANOVIĆ, Ivona: Canić, Josip, *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*, 1989, <<https://hbl.lzmk.hr/clanak/3331>> (pristupljeno 11. 10. 2023).
- BARBIERI, Marija: *Hrvatski operni pjevači 1846.-1918.*, Zagreb: Matica hrvatska, 1996.
- BLAŽEKOVIĆ, Zdravko: Popis radnika Muzičke akademije u Zagrebu (1920/21-1980/81), u: Koraljka Kos (ur.): *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981: Spomenica u povodu 60. godišnjice osnutka*, Zagreb: Muzička akademija u Zagrebu, 1981, 103-112.

- CUVAJ, Antun: *Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, sv. 5, Zagreb: Kraljevska zemaljska tiskara, 1910.
- GRLOVIĆ, Milan: Koncert gdjice Danice Matoš, *Narodne novine*, 65 (1899) 79, 18.
- HABEDUŠ, Rudolf: Gospodja Dana Matoševa, *Hrvatska metropola*, 2 (1926) 6, 65.
- IVELJIĆ, Nada: Matoš i cello, *Telegram*, 5 (1964) 232, 10.
- Izvjješća glazbene škole Narodnoga zemaljskoga glasbenog zavoda, odnosno Hrvatskoga zemaljskoga glazbenoga zavoda u Zagrebu od šk. god. 1887/1888. do 1899/1900., <<https://hgz.eindigo.net/?pr=l&mrf%5B10011%5D%5B10053%5D=a>> (pristupljeno 11. 10. 2023).
- JELČIĆ, Dubravko: *Antun Gustav Matoš*, Zagreb: Naklada Slap, 2006.
- KIŠ ŽUVELA, Sanja: Popis svih djelatnika i suradnika u ak. god. 1921./1922.–2021./2022. u: Sanja Kiš Žuvela – Ivan Ćurković (ur.): *Sto godina glazbe: Učenjem, stvaranjem, istraživanjem...*, Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2022, 504-531.
- KOBALI, Milan: XI. redovita glavna skupština Hrvatskog pedagoškog društva, *Napredak*, 24 (1883) 7, 107-110.
- KONFIĆ, Lucija: Vatroslav Kolander (Varaždin, 1848. – Zagreb, 1912.) kao glasovirski pedagog, s posebnim osvrtom na napise o njegovoj 'učioni' na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, u: Gorana Doliner – Stanislav Tuksar – Hrvoje Beban – Tatjana Čunko (ur.): *Glazba i iskustvo povijesti. Svečani zbornik za Sanju Majer-Bobetko*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2022, 413-460.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: *Estetika glazbe u Hrvatskoj u 19. stoljeću*, Zagreb: JAZU, 1979.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Matošev život s glazbom, *Hrvatska revija*, 14 (2014) 1, 21-24.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Words on Music in the Northern Croatia and Slavonia during the 19th Century and until the World War I, *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music*, 38 (2007) 2, 197-216.
- MAJER-BOBETKO, Sanja: Značenje Antuna Gustava Matoša u hrvatskoj glazbenoj kulturi, u: Stipe Botica – Davor Nikolić – Josipa Tomašić – Ivana Vidović Bolt (ur.): *Šesti hrvatski slavistički kongres. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanoga u Vukovaru i Vinkovcima od 10. do 13. rujna 2014.*, Prvi svezak, Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, Hrvatski slavistički odbor, 505-513.
- MATOŠ, Antun Gustav: Pjesme. Pečalba, u: Dragutin Tadijanović (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 5, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973.
- MATOŠ, Antun Gustav: Theatralia. O glazbi, u: Nikola Batušić – Lovro Županović (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 10, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973.
- MATOŠ, Antun Gustav: Polemike I., u: Nedjeljko Mihanović (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 13, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1976.
- MATOŠ, Antun Gustav: Feljtoni, impresije, članci I., u: Vida Flaker (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 15, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973.
- MATOŠ, Antun Gustav: Bilježnice I.–IV., u: Davor Kapetanić (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 17, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973.
- MATOŠ, Antun Gustav: Pisma I., u: Davor Kapetanić (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 19, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973.
- MATOŠ, Antun Gustav: Pisma II., u: Davor Kapetanić (ur.): *Sabrana djela Antuna Gustava Matoša*, sv. 20, Zagreb: JAZU – Liber i Mladost, 1973.
- MATOŠ, Nikolina: Obitelj Matoš prije i poslije Antuna Gustava, u: Yvonne Vrhovac (ur.): *Matoš u Parizu*, Zagreb: FF press, 2015, 17-25.

- MATOŠ, Nikolina: *Kurikulumski pristup oblikovanju profesionalnoga osnovnoga glazbenog obrazovanja*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018.
- MATZ, Rudolf: Nekoliko riječi o životu i djelovanju jedne domaće umjetnice. Koncerti i turneje Dane Matoš, sestre našeg velikana Gustava Matoša – Uoči proslave 25-godišnjice umjetničkoga rada Dane Matoš, *Jutarnji list*, 20 (1931), 6808, 7.
- MIČIJA PALIĆ, Martina: Antun Gustav Matoš kao instrumentalist i glazbeni pisac, *Kolo, časopis Matice hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu*, 27 (2017) 1, 149-162.
- MIČIJA PALIĆ, Martina: *Pijanistice zagrebačke sredine s kraja 19. i prve polovine 20. stoljeća u svjetlu suvremenoga pijanizma i glasovirske pedagogije*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2019.
- MIČIJA PALIĆ, Martina: Zagrebačka pijanistička škola u kontekstu europskog pijanističkog nasljeđa, *Nova prisutnost*, 20 (2022) 3, 571-585.
- MILETIĆ, Hrvoje: Pregled đakovačkog školstva, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 9 (2009) 1, 159-172.
- MOLINAR, Ivan: Hrvatsko kazalište – Opera 'Manon' u hrvatskom kazalištu – Gostovanje gdjice Dane Matoš, *Hrvatska sloboda*, 2 (1909) 34, 1.
- NAGY, Milan: Juro Tkalčić (1877 – 1957): Violončelist, skladatelj, pedagog, *Arti musices*, 10 (1979) 1, 79-101.
- ORAIĆ TOLIĆ, Dubravka: *Čitanja Matoša*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2013.
- OŠTAJMER, Branko: Đakovački učitelj Ivan Kocić Jergović, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 13 (2017) 1, 67-92.
- PINTAR, Marijana: Antun Gustav Matoš kao violončelist i njegovo prijateljstvo s violončelistom Jurom Tkalčićem, u: Ivano Cavallini – Jolanta Guzy-Pasiak – Harry White (ur.): *Glazba, migracije i europska kultura. Svečani zbornik za Vjeru Katalinić*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2020, 183-200.
- PINTAR, Marijana: Glazba, *Leksikon Antuna Gustava Matoša*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2015, 118-120.
- PINTAR, Marijana: Glazbene kritike, *Leksikon Antuna Gustava Matoša*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2015, 120-124.
- RANOGAJEC, Janko: Segmenti glazbenog života u Đakovu do sredine 20. stoljeća s posebnim osvrtom na violiniste i violinističku pedagogiju, *Arti musices*, 54 (2023) 1, 61-93.
- ROŽIĆ, Vesna: Feminizam i muzikologija, u: Ankica Čakardić – Ana Jelušić – Daniela Majić – Tanja Ratković (ur.): *Kategorički feminizam: Nužnost feminističke teorije i prakse*, Zagreb: Centar za ženske studije, 2007, 40-50.
- ŠABAN, Ladislav: Muzičko školovanje A. G. Matoša, *Telegram*, 9 (1968) 446, 8.
- TOMIĆ, Stjepan: Školstvo u Đakovu, *Hrvatski učiteljski dom*, 9 (1916) 13, 106-108.
- TURKALJ, Nenad: Muzički pabirci A. G. Matoša, *Telegram*, 5 (1964) 204, 7.
- UŽAR, Tin: Matoš i glazba, *Književna revija (Osijek)*, 59 (2019) 4, 67-82.
- ZJALIĆ, Milan: Cecilijino društvo u Zagrebu, *Sveta Cecilija*, 2 (1908) 1, 1-5.
- ŽEŽELJ, Mirko: *Tragajući za Matošem*, Zagreb: Matica hrvatska, 1970.
- ŽUPANOVIĆ, Lovro: Antun Gustav Matoš (1873–1914) između gudala i pera, u: Id. *Hrvatski pisci između riječi i tona*, Zagreb: Matica hrvatska, 2001, 309-316.

Summary

MUSIC IN THE FAMILY OF ANTUN GUSTAV MATOŠ

Following the celebration, over two consecutive years, of the 150th anniversary of the birth and the 110th anniversary of the death of one of the most eminent Croatian writers – Antun Gustav Matoš – the topic of his contribution has become more frequent in scientific research, which seeks to achieve so-called »new readings« that valorise and consider his life and legacy from a new point of view. Starting from one quotation from a dispute with the music critic Josip Canić about the musical competencies gained at the »musical house« of the Matoš family, this paper explores the importance and presence of music in the family of Antun Gustav Matoš. The diachronic presentation of the Matoš's family tree will display the musical activities of individual family members, in both professional and amateur contexts. The most significant sources in achieving the principal goal of this research are the literary legacy of Antun Gustav, relevant scientific and professional literature as well as primary archival material, whose interpretation will show the musical activities of grandfather Grgur, father August, Antun Gustav himself, his sister Danica, brother Leon and other members of the Matoš family. Starting from the presentation of the musical activity of grandfather Grgur, who, like father August, was a teacher and organist, we will point out that the latter, in addition to his primary activity at the Royal Men's Teacher's School, was the organist and cantor of St. Mark's church in Zagreb for almost thirty-five years, and was involved in musical events in Zagreb, for example as a supporter of the Croatian Music Institute, a member of the Cecilian Society, and a teacher who affirmed the art of music among his colleagues. Such musical initiatives manifested even more strongly in the third generation of the Matoš family – with Antun Gustav, Danica and Leon, for whom music considerably marked their life path. The oldest among them called himself an »old cellist and former music expert«, but after eighteen years of performing activity he could no longer play the cello due to illness. Nevertheless, he intensively wrote about music from 1895 until 1913. Danica Matoš is a rare phenomenon in our musical history because her musical career amalgamates the singing, pianistic and pedagogical aspects. Her intensive concert activity accomplished in the capitals of Europe, along with her pedagogical career in Riga and Zagreb, placed her among our most successful music performers in the first half of the twentieth century. Finally, the figure of brother Leon, whose range of musical interests were similar to those of Antun Gustav, is proof of the inherited trait of the innate sense of music which is perceivable in the majority of the members of Matoš family, and which had the strongest presentation in this generation.